

Perspectiefnota 2023

Provincie Noord-Brabant

Inhoud

1.	Inleiding	3
2.	De blik vooruit	5
2.1	Het coronavirus als een gegeven	5
2.2	Kansen uit het Regeerakkoord	5
2.3	Kennis laten werken voor Brabant	6
2.4	De samenleving gaat open, maar onzeker perspectief	7
3.	Realiseren: Samen bouwen om Brabant beter en mooier te maken	9
3.1	Samenwerken in de regio	9
3.2	Krachtig uitvoeren	9
3.3	Uitvoeren van de Omgevingswet: een uitdaging om te werken als één overheid	10
3.4	Ontwikkeling van de organisatie	11
4.	Grote opgaven, schaarse ruimte	13
4.1	Uitdagingen in verstedelijking	13
4.2	Uitdagingen in het landelijk gebied	15
5.	Actualisatie financieel meerjarenperspectief	17
5.1	Actueel beeld ontwikkeling vrije begrotingsruimte	18
5.2	Stand van zaken ombuigingen	19
5.3	Stand van zaken beroep op vrije begrotingsruimte deze bestuursperiode	19
5.4	Procesplanning en vertrekpunten 'schoon opleveren'.	19
	Bijlage 1. Stand van zaken invulling bezuinigingstaakstelling per begrotingsprogramma.	21
	Bijlage 2. Afwegingsladder 'schoon opleveren'	24

1. Inleiding

Dit jaar, 2022, is het laatste volledige jaar voor het bestuursakkoord 'Samen, Slagvaardig en Slim: Ons Brabant' en het addendum hierop 'Samen bouwen aan de kwaliteit van Brabant'. De meeste doelen en ambities zijn, of worden op korte termijn, vastgelegd in beleidskaders. Dat betekent dat de focus nu en in 2023 meer zal verschuiven naar de uitvoering.

Jaarlijks richten wij met de perspectiefnota onze blik op de toekomst. We duiden de ontwikkelingen die op ons afkomen, zetten deze in een Brabants perspectief en doen suggesties om het bestaande beleid hierop bij te stellen. Met de perspectiefnota vragen we Provinciale Staten richting te geven aan de verdere invulling van de door de provincie te volgen strategische koers. We actualiseren het meerjarig financieel perspectief.

De perspectiefnota is dit jaar beleidsarm, omdat het de laatste perspectiefnota van deze bestuursperiode is. Dit is in het jaar voorafgaand aan de Provinciale verkiezingen in voorgaande bestuursperiodes ook zo het geval geweest en we zetten deze lijn graag voort. Wel zoeken we vanzelfsprekend vanuit ons beleid de verbinding met bijvoorbeeld de kansen voor Brabant die voortkomen uit het nieuwe regeerakkoord. Dat zal ook zeker in 2022 en 2023 al inzet van ons vragen, zodat in de volgende bestuursperiode optimaal gewerkt kan worden aan onze opgaven. Ook blijven we voorlopig in onzekere tijden, zo is bij het schrijven van deze perspectiefnota nog onduidelijk wat de effecten op Brabant zullen zijn van de Oekraïne-oorlog en de sancties tegen Rusland. We kunnen op dit moment niet overzien wat de gevolgen zullen zijn, op korte of langere termijn. Op dit moment stijgen de gas- en brandstofprijzen en is energiearmoede onder Brabanders al een realiteit. Daarnaast zien we tekorten ontstaan aan grondstoffen en materialen, zoals asfalt en staal waardoor prijzen stijgen en productie stagneert. We moeten er daarom ernstig rekening mee houden dat dit effect heeft op de snelheid waarmee we onze ambities kunnen realiseren, zoals de aanleg van wegen en de bouw van woningen.

Deze perspectiefnota bevat niet de volle breedte van ons provinciaal beleid: we beperken ons tot thema's en ontwikkelingen waarvan we voorzien dat ze de komende periode onze opgaven en ambities gaan beïnvloeden. Natuurlijk blijven we ons richten op de volledige breedte van de vijf opgaven uit de Omgevingsvisie, met het vizier op 2030. Met het bestuursakkoord en het addendum hebben wij deze Omgevingsvisie omarmd als overkoepelend en leidende visie, in de volle breedte van ons beleid. We weten waar we naar toe willen: We willen een aantrekkelijk, bereikbaar, concurrerend en duurzaam Brabant zijn. Hiervoor werken we aan een goede omgevingskwaliteit, met prachtige natuurgebieden en toenemende biodiversiteit. We willen onze CO₂-uitstoot verlagen en in 2030 tenminste 50% van onze energie duurzaam opwekken. We ontwikkelen een Brabant dat uiterlijk in 2050 klimaatbestendig en waterrobuust is en een duurzaam landbouw- en voedselsysteem kent. Met de ambitie dat in 2030 iedere Brabander drie gezonde levensjaren extra heeft. Met een excellent en duurzaam woon-, leef- en vestigingsklimaat en een comfortabel, betrouwbaar en multimodaal verkeers- en vervoerssysteem. Een levendig Brabant waarin alle bewoners uit alle geledingen van de bevolking zich verbonden voelen met hun omgeving en met elkaar, omdat zij meedenken en meedoen aan de veranderingen in hun omgeving. Met aandacht voor erfgoed en bovendien voldoende cultuur-, sport- en vrijetijdsvoorzieningen in hun nabijheid voor ontmoetingen, ontplooiing, ondersteuning en ontspanning. Een goed draaiende duurzame innovatieve en internationaal concurrerende Brabantse economie is een belangrijke voorwaarde voor het versterken van onze brede welvaart en waarbij wij de economische ontwikkelingen stimuleren die bijdragen aan onze opgaven uit de Omgevingsvisie. Vanuit de gevoelde urgentie werken we ook stevig door aan het veilig en weerbaar maken van Brabant tegen de georganiseerde criminaliteit en ondermijning.

Kortom: we staan voor grote maatschappelijke uitdagingen die nauw met elkaar samenhangen. We kunnen dat niet alleen: voor alle opgaven moeten we samenwerken met andere overheden en onze partners in de geest van onze omgevingsvisie. Daarbij ziet het Rijk ook een andere rol voor gemeenten en provincie; iets wat de komende tijd concreter zal worden. Op sommige thema's zal het Rijk ook een andere rol gaan oppakken. Daarnaast is er in Brabant schaarste aan ruimte en middelen. Niet alles kan én niet alles kan overal. We zullen dus keuzes moeten maken die bepalend zijn voor de toekomst van Brabant.

2. De blik vooruit

De coronacrisis is de afgelopen twee jaar een grote uitdaging geweest voor onze gezondheidszorg, samenleving en economie, maar de weerbaarheid en veerkracht van de Brabanders is sterk. Daarnaast blijft Noord-Brabant de groeimotor van de Nederlandse economie en ligt de groei van de Brabantse woningvoorraad op het hoogste niveau in bijna 25 jaar. Op veel vlakken gaat het goed met onze provincie.

Tegelijkertijd staan we voor flinke uitdagingen. Onze (fysieke) leefomgeving en natuur staan onder druk, het klimaat verandert, de woningnood blijft hoog en de wegen slibben dicht. We hebben daarom hoge ambities, maar moeten ook scherpe keuzes maken. We hebben simpelweg niet de financiële ruimte om alles te doen en hebben bij veel opgaven onze partners nodig. Dat vraagt om slim samenwerken. Die samenwerking zoeken we ook nadrukkelijk met Provinciale Staten, als onderdeel van de open parlementaire samenwerking, zoals genoemd in het laatste bestuursakkoord en addendum op het bestuursakkoord.

2.1 Het coronavirus als een gegeven

Het coronavirus maakt de komende jaren blijvend onderdeel uit van het leven. De discussie is verplaatst van acute crisisbestrijding naar het zoeken van een manier om te leven met het virus onder ons. De Brabander¹ bekommert zich ook weer om andere zaken: de woningmarktproblematiek heeft gezondheidszorg inmiddels verdrongen naar plek twee van grootste uitdagingen. Vanzelfsprekend is dit een momentopname en kan dit zeker gezien de onzekere situatie in de wereld in een volgende meting verschuiven. De impact van de coronacrisis en het persoonlijk leed blijft echter onverminderd groot. De effecten zullen we blijven voelen: niet alleen in de gezondheidszorg, maar ook in het bedrijfsleven, de culturele en vrijetijdsector en op de arbeidsmarkt.

De coronacrisis heeft ook veranderingen in onze samenleving teweeggebracht en ontwikkelingen versneld. Er is meer aandacht voor natuur en het beleven daarvan en voor het belang van een gezondere levensstijl en schonere lucht. Velen van ons hebben kennism gemaakt met plaats- en tijdsafhankelijk werken en dat lijkt een vast onderdeel van het werk te zijn geworden. We zien echter ook dat dit vervaging tussen werk- en privésfeer kan betekenen met de nadelen daarvan. Ook hebben we gezien hoe onzeker arbeidsmarktposities kunnen zijn ten tijde van een gezondheidscrisis. En na aanvankelijke afname van piekbelastingen in het verkeer en files, zijn we inmiddels weer terug op het niveau van voor de coronacrisis. Daarbij is gebleken dat tijdens corona veel minder mensen gebruik maakten van de trein en de bus en het autobezit is toegenomen. We proberen het goede van deze ontwikkelingen te behouden en te consolideren en de negatieve gevolgen te verminderen.

2.2 Kansen uit het Regeerakkoord

In december 2021 is het nieuwe regeerakkoord 'Omzien naar elkaar, vooruitkijken naar de toekomst' gepresenteerd. Hierin zien we een aantal kansen voor Brabant, maar ook bewegingen die Brabant negatief kunnen raken. We willen deze kansen benutten als deze aansluiten bij onze doelen en ambities, daar ligt voor ons steeds de start bij het maken van afwegingen waarop we wel of niet inzetten.

¹ [Brabantse burgers in beeld 2022](#), PON/Telos.

Opvallend zijn de drie grote transitiefondsen. Het Rijk trekt de komende jaren flink de portemonnee met een Stikstofonds, een Klimaat- en transitiefonds en een fonds voor wonen & mobiliteit. Op dit moment wordt de wijze van besteding van deze fondsen nog nader uitgewerkt, hierover komt dus de komende tijd meer duidelijkheid. Waarschijnlijk zal eventuele financiering van het Rijk voorzien dienen te worden van decentrale (co)financiering. Ook zal uitvoeringskracht nodig zijn van de regio's om hieraan invulling te geven in de vorm van concrete plannen. Dat zal een uitdaging zijn, omdat gemeenten al signalen afgeven dat er juist een tekort is aan dit soort uitvoeringskracht.

Voor de drie fondsen geldt dat dit thema's zijn die ook ons als provincie raken en waar wij kansen zien. Verder verwachten we dat de doorontwikkeling van de mainportstatus van Brainport in het Regeerakkoord extra kansen biedt voor Brabant. Want deze ambitie sluit aan op de gewenste schaa sprong van de Brainportregio en op de recente oproep vanuit het bedrijfsleven van de Brainportregio om te komen tot een versnelling van de uitvoering, om in te kunnen spelen op de voorziene groei. Daarnaast liggen er kansen rondom verstedelijkingsopgaven, zo reserveert het Rijk een groot budget voor het ontsluiten van nieuwe woningen in verstedelijkingsgebieden. Als Brabant sluiten we hierop aan met het opstellen van verstedelijkingsakkoorden voor de vier stedelijke regio's in onze provincie.

Kansen zien we onder meer in de aangekondigde aanpassingen van de Klimaatwet en het Klimaatfonds. Door nieuw Europees beleid en de ambities van het kabinet liggen de doelen hoger dan die waar het Klimaatakkoord op is gebaseerd en/of worden deze naar voren getrokken. De kansen voor de provincie zijn legio, want het hoofdstuk 'Klimaat' uit het Regeerakkoord raakt vrijwel alle opgaven waar we als provincie aan werken. Het coalitieakkoord vergelijkt de transitie naar een groene economie met het realiseren van de Deltawerken en de verhoogde klimaat-ambitie met een beleidsinzet gericht op 60% broeikasgasreductie, zal ook van ons als provincie het nodige aan ontwikkel- en uitvoeringskracht vragen. Vergelijkbaar zullen de andere grote uitdagingen, zoals die rond landelijk gebied en wonen, een beroep op ons doen.

Met een teruglopend provinciaal uitgavenkader zal het nodig zijn keuzes te maken op welke samenwerking met het Rijk wordt ingezet en op welke niet. Het is niet de bedoeling dat de verdeling van middelen uit incidentele fondsen tot structurele uitgaven bij de provincie leidt. In hoofdstuk 5 gaan we hier verder op in.

We houden een uitgestoken hand naar het Rijk om samen te werken aan de oplossingen voor gezamenlijke uitdagingen. Belangrijk blijft het om bij onze inzet richting Den Haag keuzes te maken vanuit de inhoud, passend bij onze maatschappelijke opgaven en de ambities uit de Omgevingsvisie, het bestuursakkoord en addendum. We zijn daarbij alert op de Rijkstaken waarbij de provincies in beeld komen, zoals bij woningbouwplannen of de mainportstatus van Brainport.

Vanzelfsprekend liggen er naast deze punten uit het regeerakkoord ook kansen bij bestaande regelingen en fondsen vanuit het Rijk en vanuit EU beleid, bijvoorbeeld op gebied van de green deal en digitalisering. Op korte termijn zullen ook nieuwe Europese fondsen worden geopend. Waar dat past bij ons beleid, zullen we hier op inspelen.

2.3 Kennis laten werken voor Brabant

Om goed te kunnen acteren op vraagstukken en te kunnen anticiperen op ontwikkelingen die op ons afkomen, is het belangrijk om over de juiste en betrouwbare kennis te beschikken. Daarvoor hebben we onder andere de [Staat van Brabant](#): een periodieke stand van zaken op de vijf maatschappelijke

opgaven van Noord-Brabant. Daarmee kunnen we een meerjarig beeld schetsen van de ontwikkelingen binnen Brabant. We gaan steeds meer datagedreven te werk, wat waardevol is voor ons beleid en uitvoering.

Samen met onze kennispartners, andere Brabantse overheden, landelijke adviesraden en planbureaus werken we aan een meerjarige Strategische Kennisagenda. Samen formuleren we kennisvragen over de toekomst van Brabant na 2030. Startpunt daarvoor zijn de volgende thema's: demografische ontwikkelingen, de veranderende rol van de overheid, veranderende verhoudingen in de Brabantse samenleving en transities. We gaan samen op zoek naar antwoorden en kennis wordt gedeeld. De antwoorden zijn waardevol voor ons allemaal: het helpt ons om ook voor de langere termijn de juiste keuzes te maken in ons beleid en uitvoering.

Daarnaast blijven digitalisering en daaruit voortvloeiend de mogelijkheden die dit biedt om onze ambities effectiever en efficiënter waar te maken door het benutten van data van groot belang voor onze ontwikkeling in de komende jaren. Kennis en data zijn daarmee (steeds meer) onderdeel van onze aanpak om (complexe) maatschappelijke vraagstukken te ontrafelen en daarmee effectiever te kunnen aanpakken.

2.4 De samenleving gaat open, maar onzeker perspectief

In deze periode waarin we de coronacrisis achter ons lijken te laten, gaat de maatschappij open. Dat is positief, maar brengt ook onzekerheden met zich mee. Tegelijk zien we door de situatie in de Oekraïne nieuwe grote onzekerheden ontstaan, zoals in de inleiding beschreven. Aan de ene kant gaat het zeer goed: vanuit onze ambities uit de Omgevingsvisie investeren we in onderlinge samenhang in de woon- en leefomgeving, in cultuur, in milieu en in natuur en landschap. Daarmee investeren we in feite in een hoge kwaliteit van leven voor de Brabanders, nu en in de toekomst. We investeren dus in de brede welvaart van Brabant. Hoewel de verschillen tussen provincies klein zijn en de stijging minder hoog is dan bij andere provincies, scoren we op de Brede Welvaartsindicator (BWI) boven het landelijk gemiddelde. Daarbij benadrukken we dat het van belang is ook naar de onderliggende cijfers te kijken, want we zien een spreiding in de onderliggende scores. Zo scoort Brabant aspecten rondom leefomgeving op onderdelen minder goed, terwijl we in andere facetten juist boven het gemiddelde uitstijgen. Bovendien beoordelen Brabanders hun eigen gezondheid met een 7,6 (vergelijkbaar met de rest van Nederland).

Daarnaast zien we dat de economie in Nederland vorig jaar groeide met 4,8 procent en de krimp ten gevolge van de coronacrisis daarmee is goedge maakt. De werkloosheid is sinds 2003 niet zo laag geweest en de arbeidsmarkt wordt steeds krappere. Deze krapte op de arbeidsmarkt zal voor Brabant in de komende jaren een behoorlijke uitdaging opleveren. De arbeidsmarktkrapte is inmiddels zo groot dat er een arbeidsmarktinfaarct dreigt te ontstaan. In alle sectoren lopen de tekorten op. Het aantrekken, behouden en opleiden van voldoende talent om te kunnen voldoen aan de grote vraag is en blijft een grote uitdaging.

Tegelijkertijd zien we dat veel sectoren zoals winkeliers, de horeca, de evenementenbranche en het culturele veld hard zijn geraakt in de coronacrisis en er nog niet bovenop zijn. De vraag is hoe snel deze sectoren zich kunnen herstellen. Daarnaast hebben we te maken met de hoogste inflatiecijfers sinds 40 jaar. De Nederlandsche Bank verwacht dat de inflatie zeker tot de zomer van volgend jaar hoger dan normaal zal zijn. Vooral energieprijzen en voedselprijzen stijgen hard. Dat is vooral

zorgelijk voor mensen met een smalle beurs, die een groot deel van hun inkomen hieraan kwijt zijn. Dat maakt het economisch perspectief voor velen onzeker. Immers, hoe ontwikkelt of herstelt onze economie zich na het stoppen van de steunpakketten?

Bovendien is het van belang om te blijven inzetten op een toekomstbestendigheid van onze samenleving. Het belang van de energietransitie, klimaatbestendigheid (omgaan met extreem weer) en circulair worden steeds belangrijkere wegingsfactoren voor ontwikkelingen in onze leefomgeving, economie en samenleving.

3. Realiseren: Samen bouwen om Brabant beter en mooier te maken

De grote ontwikkelingen die op Brabant afkomen en onze eigen ambities vragen om een heldere koers en scherpe keuzes. Het betekent ook dat we de stap moeten zetten naar realisatie, met een blik op 2030, om onze ambities tot uitvoering te brengen. Onze focus zal in de komende jaren meer en meer verschuiven naar uitvoeren, omdat onze doelen tot 2030 zijn, of binnenkort worden, uitgewerkt en vastgelegd in beleidskaders. Daarom investeren we de komende jaren in de ontwikkeling van de uitvoeringskracht van onze organisatie, zodat we efficiënt en gebiedsgericht samenhangend kunnen werken aan opgaven. We pakken dit aan door als provincie zelf uit te voeren, regie te nemen op de uitvoering of kennis en kunde te leveren aan partners die werken aan de opgaven waar we voor staan.

3.1 Samenwerken in de regio

Veel van de complexe opgaven en transities waar Brabant voor staat zijn dermate complex en regionaal samenhangend dat ze alleen in samenwerking tussen partijen kunnen worden aangepakt. Dat betekent dat we onze beleidskaders vertalen naar concrete doelen in gebieden en regio's en samen met partners aan de slag gaan met de realisatie. Soms gebeurt dat gebiedsgericht, soms thematisch met triple-helix partijen, maar veelal regionaal afgestemd: aansluitend op het aanwezige ecosysteem. Waarbij we als provincie scherpe keuzes maken over welke rol wij oppakken. Niet voor niets heeft regionaal samenwerken tussen overheden en met maatschappelijke partners de afgelopen jaren een grote vlucht genomen. Juist door de maatschappelijke context van opgaven centraal te stellen, kunnen samenhangende en toekomstbestendige oplossingen worden geboden. Binnen Brabant is een hoofdindeling van vier regio's ontstaan waarop overheden, bedrijfsleven en onderwijs gezamenlijk de strategische koers bepalen: Noordoost, Zuidoost, Midden en West.

Deze regionale samenwerking wordt steeds belangrijker, en zal in de toekomst waarschijnlijk alleen maar aan belang toenemen. Dat past ook naadloos bij onze ambities uit de Brabantse Omgevingsvisie: meer samenwerken als één overheid, aansluiten bij aanwezige kansen en energie, en het leveren van maatwerk. We continueren de samenwerking in BrabantStad verband. In samenwerking met de steden herijken we de Stedelijke Agenda, met als doel een agenda te formuleren die complementair is aan de regio's. Daarbij ligt de nadruk op de gezamenlijke stedelijke opgaven.

3.2 Krachtig uitvoeren

In de afgelopen twee jaar zijn burgers negatiever over de overheid geworden en is ook het vertrouwen in de overheid gedaald². Daar is dus werk aan de winkel, ook voor de provincie. We moeten laten zien dat we een betrouwbare overheid en partner zijn, door ons te blijven richten op het realiseren van onze opgaven. Onze beleidsdoelen moeten zichtbaar in Brabant tot uitwerking komen. Dat doen we door in gebieden en regio's projecten uit te voeren en impact te maken. Maar, dat vraagt een andere inzet van de provincie dan voorheen: we maken meer dan ooit de stap van beleid maken naar uitvoeren. Dat vraagt om uitvoeringskracht. Tegelijk gaat het ook hier om keuzes maken: in welke samenwerking hebben we als provincie een rol en waar nemen we bewust niet deel of blijven we op de achtergrond.

2 'Brabantse burgers in beeld 2022', PON/Telos.

Om onze gezamenlijke doelstellingen te kunnen realiseren, dienen alle overheidslagen voldoende uitgerust te zijn in middelen, capaciteit en samenwerkingskracht. Met name bij gemeenten zien wij dat de grenzen bereikt zijn. Zij hebben te kampen met teruglopende middelen en beperkte capaciteit of kwaliteit. In het nog vast te stellen beleidskader Toekomstbestendig bestuur schetsen we hoe wij gemeenten hierin kunnen bijstaan, waarbij versterking van regionale samenwerking een belangrijk aspect is.

We zien verder nog steeds een grote vraag van partners, waaronder gemeenten, om in gebiedsontwikkelingsprojecten en samenwerkingsverbanden financieel en met capaciteit te participeren. We dienen daarbij steeds een goede afweging te maken om wel of niet te participeren, op basis van de afspraken die we hebben gemaakt in 'Koers 2030'. We beschikken immers over een lager uitgavenkader dan voorheen.

3.3 Uitvoeren van de Omgevingswet: een uitdaging om te werken als één overheid

Minister De Jonge heeft onlangs bepaald dat de Omgevingswet op 1 januari 2023 in werking zal treden. De inwerkingtreding van de wet is een belangrijke eerste stap in de transitie naar het werken als één overheid. Gemeenten zijn voortaan als eerste aan zet als het gaat om de ontwikkeling van de fysieke leefomgeving, die naast omgevingskwaliteit ook milieu omvat. Als samenwerkingspartner is onze rol vaak richting geven, beweging stimuleren en mogelijk maken waar dat kan. Natuurlijk behouden we ook als provincie een aantal taken en verantwoordelijkheden ten opzichte van gemeenten. Immers, niet alles is terug te brengen tot het schaalniveau van gemeenten.

De inwerkingtreding van de Omgevingswet betekent veranderingen in wet- en regelgeving, maar ook grote veranderingen in hoe we werken (integraal, participatief en gebiedsgericht) ondersteund door een nieuwe landelijke voorziening, het digitaal stelsel Omgevingswet (DSO). Als provinciale organisatie moeten we ons op deze veranderingen zo goed mogelijk voorbereiden en nieuwe (kern) instrumenten, procedures en werkwijzen ontwerpen, vaststellen en inregelen. Dat doen we zelfstandig én in afstemming met gemeenten, waterschappen, omgevingsdiensten en ketenpartners zoals GGD regio's en Veiligheidsregio's. Daarbij zijn er opleidingstrajecten gestart en we verkennen hoe we onze partners hier vanuit onze kennis mee kunnen helpen, zodat taken op een goede manier kunnen worden overgedragen en opgepakt. Vanuit onze wettelijke taken en vanuit het zijn van een (keten)partner. We staan hier de komende jaren voor een behoorlijke uitdaging.

De uitvoerbaarheid van de Omgevingswet is een zorgpunt. Daarom zetten we in op het managen van de risico's en pakken van kansen die de Omgevingswet met zich meebrengt, het overdragen van de wettelijke bodemtaken en stortplaatsentaken naar gemeenten, het communiceren met gemeenten, het inregelen van 'nazorg' en het uitvoeren van de VTH-taken door de Omgevingsdiensten.

Ook na invoering van de wet zullen we moeten blijven ontwikkelen, monitoren, evalueren en bijsturen. Als organisatie zelf en samen met onze partners. Het is aan ons om de waardevolle landschappen en omgevingskwaliteit en een veilige en gezonde leefomgeving in Brabant te borgen en te versterken: door beschermen en benutten maken we samen Brabant elke dag een stukje mooier en beter. En zo geven we de kwaliteit van onze Brabantse leefomgeving door aan volgende generaties.

3.4 Ontwikkeling van de organisatie

De hierboven beschreven ontwikkelingen vragen ook een ontwikkeling van de provinciale organisatie. Zo worden andere competenties gevraagd en zullen we andere manieren van werken gaan toepassen. Voorbeelden hiervan zijn het ontwikkelen naar functies en rollen die aansluiten bij de stap naar uitvoering, in plaats van het opstellen van kaders en beleid. Maar ook steeds meer gebiedsgericht en regionaal werken en een veranderende rol in het kader van de Omgevingswet. Bovendien is de uitdaging om een goede balans te vinden tussen ambities en capaciteit. Daarnaast zien we wetswijzigingen, zoals de Wet Open Overheid waarvan de impact op de organisatie stevig is. Omdat dit veel vraagt als het gaat om aanpassen van processen en werkwijzen. Verder zien we een risico wat betreft de juridificering van vergunningtrajecten, dit zien we bijvoorbeeld bij dossiers op het gebied van stikstof. Dit leidt mogelijk tot vertragingen in processen.

Ook zien we ontwikkelingen op specifieke beleidsterreinen die mogelijk leiden tot financiële consequenties, zoals de effecten van de ontwikkelingen rondom stikstof en de wet natuurbescherming op uitvoering van onze VTH taken. Dit alles bij elkaar opgeteld vraagt om het blijvend ontwikkelen van de opgavegestuurde netwerkorganisatie. Deze koers is al ingezet, maar we blijven bijsturen en doorontwikkelen om aan te sluiten bij de vraagstukken waar de organisatie voor staat.

Bovendien hebben we net als iedere werkgever steeds vaker moeite met het aantrekken van medewerkers. We spelen hierop in door meer focus te leggen op aantrekkelijk werkgeverschap, recruitment en ook hier de samenwerking aan te gaan met andere overheden in Brabant in het project Werken voor Brabant. De krapte op de arbeidsmarkt en daarmee het belang om nog meer dan voorheen te investeren in het zijn van een aantrekkelijk werkgever krijgt ook zijn vertaling in een nieuwe CAO. Met mogelijk financiële consequenties, die mede vanwege de grote prijsstijgingen, wellicht niet binnen de bestaande financiële kaders daarvoor opgevangen kunnen worden. Indien dat aan de orde is, zullen voorstellen volgen.

In 2022 bereidt de provinciale organisatie zich ook voor op een nieuwe bestuursperiode na de Provinciale Statenverkiezingen in 2023. Aansluitend op de maatschappelijke opgaven voor Brabant en de ambities vanuit de Omgevingsvisie zal een nieuw bestuur ook nieuwe ambities hebben. Een nieuwe financiële realiteit en de hierboven beschreven uitdagingen betekent dat niet alles kan, en niet alles kan tegelijkertijd.

4. Grote opgaven, schaarse ruimte

Om onze ambities binnen de beperkt beschikbare ontwikkelruimte waar te maken is het nodig om samen de opgaven uit de Omgevingsvisie te vertalen naar een integrale aanpak gericht op de kwaliteit van onze leefomgeving. Zodat we gericht en op maat keuzes kunnen maken. Hiermee willen we recht doen aan verwevenheid van alle vraagstukken in de ruimte en daarmee de beste oplossing voor een gebied kiezen. Zo maken we optimaal gebruik van de schaarse ruimte en versterken we de omgevingskwaliteit.

Hieronder staan we stil bij enkele grote uitdagingen in onze leefomgeving. Als provincie hebben we hier een rol, maar ook het Rijk zal meer regie gaan voeren in ruimtelijke vraagstukken. In de komende periode krijgt dit verder vorm.

De oorlog in de Oekraïne beïnvloedt sterk de mogelijkheden om onze uitdagingen, die we hierna duiden, aan te gaan. Investerings in mobiliteit, woningbouw, energietransitie etc. zullen worden belemmerd door het tekort aan grondstoffen of door sterk gestegen prijzen. Op dit moment kunnen wij de impact daarvan nog niet bepalen maar we gaan ervan uit dat deze groot zal zijn. Hierbij kan gedacht worden aan boven proportionele stijgingen van de uitvoeringskosten van grote projecten als gevolg van schaarste van benodigde materialen, vertragingen die daardoor ontstaan en de hoge inflatie op dit moment.

4.1 Uitdagingen in verstedelijking

De Brabantse steden en het Brabantse stedennetwerk als geheel kennen een grote aantrekkingskracht en dynamiek. Zo worden de komende 10 jaar 120.000 nieuwe woningen gebouwd in Brabant, waarbij steeds vaker binnen het bebouwd gebied gezocht wordt (Bevolkingsprognose Brabant). Als gevolg daarvan hoort Brabant tot de Nederlandse regio's met de hoogste verstedelijkingsdruk. De toenemende vraag naar woningen, werklocaties en verblijfsfuncties zal in de komende jaren op een slimme manier geacommodeerd moeten worden om de Brabantse omgevingskwaliteit en kwaliteit van leven overeind te houden. Een toekomstbestendige inrichting, mede gericht op het omgaan met extreem weer als gevolg van klimaatverandering, zoals wateroverlast door hevige regenbuien en hittestress, is belangrijk om steden en dorpen leefbaarder en gezonder te maken. Het betekent ook dat luchtkwaliteit, geluidhinder en andere knelpunten die een negatief effect kunnen hebben op het woongenot en de gezondheid van Brabanders belangrijk zijn. Voor het stedelijk maar ook voor het landelijk gebied. Het nog op te stellen beleidskader Milieu zal nader ingaan op hoe we als provincie met deze vraagstukken omgaan.

Ook moeten we hierbij rekening houden met de mogelijkheden voor hernieuwbare energie, waardoor afhankelijkheid van onder andere gas afneemt. Dit neemt direct een uitdaging met zich mee op gebied van transportschaarste.

Op daken in het bebouwd gebied, maar ook op land zien we de hoeveelheid energie die wordt opgewekt met behulp van zon sterk toenemen. De CO₂ uitstoot in Brabant laat sinds 2015 ook een dalende lijn zien, en de totale hoeveelheid hernieuwbare energie laat een stijgende lijn zien sinds 2010. De groei in het aanbod van decentraal opgewekte elektriciteit én van de vraag naar elektriciteit, zijn groter dan het tempo waarin netbeheerders het netwerk kunnen aanpassen. Transportschaarste op het elektriciteitsnet is een fenomeen waar we de komende jaren mee te maken hebben. Overheden en netbeheerders moeten deze 'transitiepijn' samen zien te verlichten. Hoewel de transportschaarste op het elektriciteitsnetwerk een nationaal probleem is, raakt het onze

provincie ook nadrukkelijk: het raakt zowel de energietransitie als de ruimtelijk-economische ontwikkeling. Dat vraagt om gezamenlijke afspraken, waarin de provincie een aanjagende en verbindende rol pakt. Zoals in het addendum van het bestuursakkoord is aangegeven worden er middelen vrijgemaakt voor de aanpak van capaciteitsgebrek op het elektriciteitsnet. We hebben met een Statenmededeling inmiddels ook aangegeven hoe deze middelen ingezet worden.

Als je Brabanders vraagt waar zij de grootste uitdaging zien, staat huisvesting sinds 2021 bovenaan het lijstje. Mensen maken zich zorgen over het tekort aan woningen en de leefbaarheid in de dorpen en wijken. Er ligt dan ook een flinke woningbouwopgave in Brabant. De jaren 2021 en 2022 zijn goede bouwjaren³; we zien een toename van om en nabij de 13.000 woningen per jaar, waarmee de groei op het hoogste niveau ligt in bijna 25 jaar. Onze bevolkings- en woningbehoefteprognose laat echter zien dat het er de aankomende jaren nog wel wat meer mogen zijn. Door versneld meer woonruimte te realiseren lopen we bovendien bestaande woningtekorten sneller in. We pakken hier onze rol als provincie in de samenwerking met andere overheden. Zo hebben we de Flexpool Versnelling Woningbouw ingezet, waarmee gemeenten extra financiële middelen krijgen om woningbouwplannen versneld uitvoeringsgereed te krijgen. Ook intensiveren we onze monitoringsactiviteiten, om met name de komende vijf jaar nog meer zicht te krijgen op de voortgang van de woningbouw. De kaders rondom de woningbouwversnelling komen ook aan de orde in het nog vast te stellen beleidskader Leefomgeving.

De bestaande woningvoorraad moet ook verrijkt worden met nieuwe woonvormen en -concepten. Door de vergrijzing, het groeiend aantal alleenstaanden, het groeiend aantal expats en arbeidsmigranten wat zich in Brabant vestigt en de veranderende wijze waarop mensen willen (samen)wonen en -leven, groeit de behoefte hiernaar. Wij richten ons de komende tijd op het stimuleren van de totstandkoming van nieuwe, collectieve woonvormen, het (mede)realiseren van meer woonruimte voor ouderen, met speciale aandacht voor woonvormen 'tussen thuis en verpleeghuis' en de totstandkoming van een paar duizend flexwoningen in onze provincie. Betaalbaar wonen heeft daarbij onze blijvende aandacht.

Deze ontwikkelingen zijn onlosmakelijk verbonden aan de mobiliteitsopgave. De vraag naar mobiliteit neemt als gevolg van het groeiend aantal inwoners en arbeidsplaatsen zodanig toe dat het (hoofd)wegennet verbeteren en robuuster maken onvoldoende soelaas biedt. De verstedelijkingsopgave vraagt daarom om een mobiliteitstransitie, waarbij wordt ingezet op een verschuiving van autogebruik naar meer OV, fiets, lopen, slimme mobiliteit en digitaal werken. Zonder mobiliteitstransitie legt de mobiliteitsgroei een te grote claim op de ruimte (infrastructuur en parkeren) en op de leefbaarheid van de steden (congestie, geluidsoverlast, luchtkwaliteit).

Voor de regio Zuid-Oost speelt ook de doorontwikkeling van de mainportstatus van Brainport een grote rol in de ontwikkeling in het stedelijk gebied. Dit biedt voor de regio aantrekkelijke perspectieven. Het Rijk benut de mainportstatus voor gebieden die van grote economische waarde zijn voor Nederland. Eerder hebben alleen Schiphol en de haven van Rotterdam deze status verworven. Met het versterken van de mainportstatus van de Brainport erkent het Rijk dat de Brainportregio gezien moet worden als een belangrijke kraamkamer in Nederland voor de maakindustrie. Deze kraamkamer functie is zeer van waarde om het toekomstig verdienvermogen van Nederland zeker te stellen. Met het oog op de actuele maatschappelijke transitie is het belangrijk dat Nederland ook zelfstandig kan schakelen op zogenaamde "enabling technologieën" die nodig zijn om deze transitie

3 Dit betreft voor 2021 de daadwerkelijke bouwcijfers, en voor 2022 vanzelfsprekend een inschatting.

tegemoet te treden. De ambitie van het kabinet om de Mainportstatus biedt nu de kans om aan de voorkant steun te verkrijgen van het Rijk (integraal) voor het meefinancieren van de grote opgaven die de regio en provincie Noord-Brabant heeft. De ambitie van het kabinet om de Mainportstatus biedt nu de kans om aan de voorkant steun te verkrijgen van het Rijk (integraal) voor het meefinancieren van de grote opgaven op het vlak van economie, verstedelijk en mobiliteit.

Deze uitdagingen in het stedelijk gebied pakken we als provincie steeds meer gebieds- en ontwikkelingsgericht aan, het gaat immers veelal om integrale gebiedsontwikkelingen. Het herbestemmen en transformeren naar wonen voert daarbij regelmatig de boventoon, maar daaraan zijn ook andere provinciale opgaven verbonden en we kunnen tal van andere provinciale doelen realiseren, bijvoorbeeld op het vlak van economische structuurversterking, mobiliteit, energie, klimaatadaptatie, levendigheid, voorzieningenniveaus erfoeged. Welke functieveranderingen en ruimtelijk-kwalitatieve opgaven er spelen zal per locatie verschillen. Echt maatwerk dus. Bovendien gaat het nog vast te stellen beleidskader Leefomgeving ons handvatten bieden waarbij het gaat om maken van keuzes in gebieden.

4.2 Uitdagingen in het landelijk gebied

De uitdaging voor realisatie van de wettelijke opgaven voor water, natuur en stikstof is groot. We zien in Brabant grote opgaven als het gaat om water, bodem, natuur, biodiversiteit en stikstof. De landbouw- en voedselsector bevindt zich in een transitie en vraagt om een duurzaam en helder toekomstperspectief. Net als in het stedelijk gebied pakken we deze uitdagingen steeds meer integraal aan. Met de groenblauwe gebiedsgerichte aanpak hebben we een koers ingezet naar een Brabant waarin de condities voor de natuur (voldoende en schoon water, gezonde bodem, minder stikstof) goed zijn en boeren en tuinders perspectief hebben. Het is daarbij van belang om landbouw en natuur met elkaar samen te laten komen als bondgenoten en tegengestelde belangen te overbruggen.

Doelstellingen uit de beleidskaders (reeds vastgesteld of binnenkort vast te stellen) rond de thema's natuur, water en bodem, leefomgeving, landbouw en voedsel bieden over heel Brabant perspectief, maar komen in gebieden bij elkaar: niet alleen op inhoud, maar ook als het gaat om samenwerking en het werken als één overheid. Onze specifieke aandacht gaat uit naar de Natura 2000-gebieden. Daar werken betrokken partijen samen naar een inrichting van een gebied rondom de Natura-2000 gebieden die minder negatieve uitstralingseffecten (verdroging, vermessing, verzuring, gewasbeschermingsmiddelen gebruik, stikstof) heeft naar het Natura-2000 gebied. De gebiedsgerichte aanpak is nodig om ook de structuurversterking in de landbouw op een duurzame wijze vorm en inhoud te geven in de schil van het natuurgebied en daarbuiten. Het is een lastige puzzel, want ambities zijn hoog en de ruimte is schaars. De meeste van deze gebiedsprocessen liggen op schema en zitten in de fase van verkenning dan wel visievorming. Eind 2022 willen we de gebiedsvisies gereed hebben. Vanaf medio 2023 willen we plannen voor concrete maatregelen gereed hebben voor de uitvoering die door zal lopen tot tenminste 2030. Dat sluit aan bij de afspraken over de eerste tranche middelen vanuit het Landelijk Programma Natuur en het op te stellen gebiedsplan in het kader van de Wet Stikstofreductie en Natuurverbetering. Daarnaast is het mogelijk dat –in het kader van de transitie landbouw- in gebieden waar voornamelijk structuurversterking van de landbouw aan de orde is, een gebiedsgerichte aanpak wordt opgepakt.

Parallel aan de gebiedsprocessen zijn we volop bezig met het beter inrichten van de organisatie en de uitwerking van de uitvoeringsstrategie waaronder bezien van het ondersteunend instrumentarium. Uitvoeringskracht om uitdagingen in het landelijk gebied aan te pakken wordt momenteel,

in nauw overleg met uitvoeringspartners als waterschappen en terreinbeherende organisaties, in heel Brabant verstevigd. Partners worden uitgenodigd op verkennen en ontwerpen van de gebiedsprocessen.

De verdere uitwerking van het transitiefonds en de regieorganisatie (NPLG), voortkomend uit het regeerakkoord, is voor Brabant een grote kans voor het integraal en gebiedsgericht realiseren van de Brabantse opgaven in het landelijk gebied. Veel doelen die het Rijk nastreeft komen samen in de gebiedsgerichte aanpak. We kunnen hiermee waarschijnlijk de realisatie van onze eigen opgaven versnellen en tegelijkertijd bijdragen aan de nationale doelstellingen.

Het water- en bodemsysteem is een cruciale factor binnen deze gebieden. Klimaatverandering leidt tot hevige regenval en langdurige perioden van hitte en droogte. We moeten daardoor anders omgaan met water. Water wordt een kostbaar goed en het water- en bodemsysteem leidend voor de ruimtelijke inrichting. Niet alles kan overal. Het provinciale Regionaal Water- en Bodemprogramma 2022-2027 is een eerste stap op weg naar de ambitie om tot een klimaatbestendig en veerkrachtig water- en bodemsysteem te komen in 2050. Hierover zijn in het grondwaterconvenant al afspraken gemaakt. Maar ook de dialoog over verdroging en waterbesparing vragen aandacht, waarbij de door de provincie ingestelde droogtecommissie advies uitbrengt. Om het budget wat kan worden ingezet om grondwaterdoelen te realiseren, worden de mogelijkheden voor het verhogen van grondwaterheffing (n.a.v. motie 74a-2021) onderzocht. Hierover volgt in 2022 een nadere uitwerking via een Statenvoorstel. Hier ligt een nadrukkelijke link met de transitie van de landbouw omdat we in deze sector streven naar een meer evenwichtige balans tussen de economische, maatschappelijke en ecologische waarden.

Ook de ambities en opgaven op het gebied van landbouw en voedsel zijn groot. We zien dat het een stevige uitdaging gaat worden voor alle betrokken partijen om hier invulling aan te geven. Er is een systeemtransitie nodig naar een landbouw- en voedselsysteem dat slim, circulair en verbonden is en daardoor meer toegevoegde waarde krijgt. Tegelijkertijd kunnen wij niet ontkennen dat ook deze sector een te hoge druk legt op onze natuur en leefomgeving. Met de Routekaart Stalaanpassingen 2024 worden opnieuw impulsen gegeven om vanuit de overheid maximaal mogelijk te maken dat de betreffende veehouderijbedrijven in staat zijn om op de afgesproken datum verouderde stalsystemen te hebben aangepast. Ons ondersteuningsnetwerk zal boeren daarbij blijven faciliteren in keuzes omtrent hun toekomstperspectief. Uiteraard zetten we ook in om tijdig toegang te krijgen tot de in het regeerakkoord aangekondigde extra middelen in het stikstoffonds.

5. Actualisatie financieel meerjarenperspectief

Als provincie hebben wij te maken met een nieuwe financiële realiteit. De incidentele middelen uit de Investeringsagenda, die verkregen zijn door de verkoop van Essent, zijn inmiddels in Brabant geïnvesteerd of belegd. Daarnaast lopen onze inkomsten uit vermogen terug door lage rentestand en dividenden. Ons financieel uitgavenkader loopt als gevolg daarvan de komende jaren verder terug.

Om ook op termijn onze inkomsten en uitgaven structureel in evenwicht te houden hebben we maatregelen genomen. Enerzijds is bij de begroting 2021 besloten tot een bezuiniging op de structurele lasten opbouwend naar € 29 miljoen per jaar vanaf 2025 en de verdeling daarvan over de diverse beleidsterreinen/begrotingsprogramma's. Anderzijds treffen wij maatregelen om het rendement op de middelen uit de immunisatieportefeuille (verder) te optimaliseren. Hiertoe is in juli 2021 door Provinciale Staten de aanpassing van de Verordening Treasury vastgesteld. Wij werken voortvarend aan het implementeren van de mogelijkheden die de aangepaste verordening biedt om de middelen uit de immunisatieportefeuille in te zetten voor projecten die bijdragen aan de maatschappelijke opgaven in onze provincie en tegelijkertijd een financieel rendement op geïnvesteerd vermogen opleveren. Of dat voldoende is voor een structureel sluitende meerjarenbegroting in 2030, is sterk afhankelijk van de rente- en rendementsontwikkeling. Bij een lagere dan nu geprognosticeerde ontwikkeling kan het op termijn noodzakelijk zijn om richting 2030 aanvullende maatregelen te treffen (aanvullende bezuinigingen en/of belastingverhogingen).

Daarnaast hebben we in de actualisering van het financieel beeld een zo goed mogelijke inschatting gemaakt van de ontwikkeling van de provinciale inkomsten de komende jaren. Dit is – zeker op de iets langere termijn – omgeven met een aantal onzekerheden, waarvan op dit moment niet is in te schatten hoe die zullen uitpakken. Het betreft onzekerheden ten aanzien van:

- de omvang van het provinciefonds (opschalingskorting, regionale economie, korting wegens fictief rendement op vermogen); in onze contacten met het rijk hierover, veelal in IPO-verband, zetten wij in op een gezonde en sterke financiële positie voor de provinciale bestuurslaag. Dit houdt onder meer in dat voor het uitvoeren van nieuwe taken ook voldoende financiële middelen door het rijk beschikbaar gesteld worden. Ten aanzien van de fondsen uit het regeerakkoord waarmee, meerjarig maar incidenteel, substantiële middelen beschikbaar komen, is daarom een expliciet aandachtspunt dat als hieruit ook structurele taken voor de provincies voortvloeien (instandhouding, onderhoud, beheer) voor de uitvoering hiervan ook structurele middelen beschikbaar moeten komen.
- de verdeelsystematiek provinciefonds (herverdeeleffecten);
- aanpassingen uitkeringssystematiek (algemene uitkering, decentralisatie uitkeringen, gebiedsopgaven, SPUK's, trap-op-trap-af);
- nieuw belastinggebied a.g.v. invoering "betalen naar gebruik" en tot die tijd de wijze waarop elektrische voertuigen na 2025 weer in de heffing komen;
- de compensatie van inkomstenderving als gevolg van het feit dat elektrische voertuigen buiten de heffing van de MRB zijn gehouden tot 2025/2026. In het regeerakkoord is hiervoor een bedrag opgenomen. Verwachting is dat over de uitkering en de verdeling hiervan aan de provincies in de Voorjaarsnota van het Rijk (eind mei) meer duidelijkheid gegeven zal worden;
- de financiële effecten van de herberekening van kapitaallasten als gevolg van het herplannen en indexeren van investeringskredieten.

Om de financiële positie van de provincie ook op termijn gezond te houden, hanteren we de volgende uitgangspunten:

- bij de overdracht naar een nieuw bestuur wordt gestreefd naar een minimale structurele vrije begrotingsruimte van € 45 miljoen per jaar, zodat een nieuw bestuur ook nog financiële ruimte heeft om nieuwe ambities te realiseren;
- structurele provinciale taken zijn in onze meerjarenbegroting ook structureel gedekt; dat geldt ook voor de voor de uitvoering van deze taken benodigde capaciteit;
- de uiterlijk vanaf 2025 te realiseren bezuinigingen op de structurele lasten per begrotingsprogramma zijn verwerkt in de meerjarenbegroting 2023 – 2026;
- de in de uitvoeringsagenda's geplande resultaten kunnen worden uitgevoerd binnen het in de meerjarenbegroting vastgestelde uitgavenkader voor het betreffende beleidsterrein. Dit laat onverlet dat in de beleidskaders ambities voor de langere termijn opgenomen kunnen worden, voor de realisatie waarvan nog geen dekking in de meerjarenbegroting beschikbaar is: 'Dromen mag, luchtfietsen niet.'

Dit noemen we 'schoon opleveren'.

Als vertrekpunt voor de op te stellen meerjarenbegroting 2023 – 2026 werken wij deze uitgangspunten hierna verder uit.

5.1 Actueel beeld ontwikkeling vrije begrotingsruimte

Uitgangspunt is het financieel beeld, zoals gepresenteerd in de begroting 2022. Dit beeld is geactualiseerd op basis van:

- een correctie vanwege het feit dat de extra middelen voor het GOL op het laatste moment uit de 2e bestuursrapportage zijn gehaald, maar dit abusievelijk niet in het aan de Staten gepresenteerde financieel beeld is verwerkt;
- een correctie vanwege het besluit bij de 2e bestuursrapportage om het budget wachtgeld gedeputeerden voor 2021 te verhogen, dat eveneens niet in het financieel beeld is verwerkt;
- effecten septembercirculaire voor de raming van het Provinciefonds;
- actualisering raming opcenten motorrijtuigenbelasting.

Bedragen x € 1 mln	2022-2023	2024	2025 ev
Stand na begroting 2022	31,05	54,8	59,6
• waarvan knelpuntenbuffer	15,00	-	-
Mutaties			
• Correctie GOL en wachtgeld gedeputeerden 2021	+ 5,21	+0,78	+5,0
• Actualisering raming PF 2022 e.v.	+ 9,70	+ 4,40	+ 1,20
• Actualisering raming PF 2021	+ 3,70	+ 1,20	
• Actualisering raming opcenten MRB	+ 2,40		
• Resultaat jaarrekening 2021 *	pm		
Actueel beeld vrije begrotingsruimte	52,0	61,2	65,8
• waarvan knelpuntenbuffer	10,0	-	-

* Op het moment van schrijven en het versturen van deze Perspectiefnota is er nog geen (indicatief) jaarrekeningresultaat 2021 bekend.

In het bestuursakkoord is vastgelegd dat we deze bestuursperiode binnen de vrije begrotingsruimte een knelpuntenbuffer voor het opvangen van onvoorziene ontwikkelingen en knelpunten reserveren die afloopt naar € 10 miljoen in het laatste jaar van de bestuursperiode. Rekening houdend met deze knelpuntenbuffer is er voor deze bestuursperiode nog een bedrag tot maximaal € 42 miljoen aan vrij besteedbare begrotingsruimte beschikbaar.

Voor de volgende bestuursperiode loopt de structurele vrije begrotingsruimte op naar ca. € 65 miljoen per jaar. Zoals eerder afgesproken zetten we hiervan € 45 miljoen opzij, zodat een nieuw bestuur ook financiële speelruimte heeft om nieuwe wensen te realiseren.

Het restant bedrag van ca. € 20 per jaar is beschikbaar voor 'schoon opleveren' en eventuele andere besluiten die hun doorwerking hebben naar de volgende bestuursperiode.

5.2 Stand van zaken ombuigingen

In de begroting 2021 is besloten om te bezuinigen op de structurele lasten opbouwend naar een bedrag van € 29 miljoen per jaar vanaf 2025. Het effectueren van deze taakstelling vraagt dat we nú, deze periode, voor het komende decennium beleidskeuzes maken. We kunnen niet op alle onderdelen ons ambitieniveau vasthouden. Voor een aantal beleidsterreinen is de bezuinigingstaakstelling al nader ingevuld en voor de overige beleidsterreinen zullen wij dit het komende jaar doen zodat alle afgesproken bezuinigingen verwerkt kunnen worden in de meerjarenbegroting 2023-2026. In de beleidskaders is het meerjarig financieel uitgavenkader waarin rekening is gehouden met de bezuinigingstaakstelling het vertrekpunt zodat inhoudelijke ambities ook in evenwicht zijn met de financiële mogelijkheden en de financiële kaders voor de op te stellen uitvoeringsagenda's bekend zijn.

In bijlage 1 is aangegeven wat op dit moment de stand van zaken is ten aanzien van de invulling van de bezuinigingen.

5.3 Stand van zaken beroep op vrije begrotingsruimte deze bestuursperiode

De vrije begrotingsruimte in deze bestuursperiode bedraagt nog € 52 miljoen (inclusief de knelpuntenbuffer van €10 miljoen). Er is dus nog maximaal € 42 miljoen voor bestedingsvoorstellen beschikbaar. Dit lijkt – en is – een omvangrijk bedrag. Er speelt echter een aantal onderwerpen/ontwikkelingen waarvoor naar verwachting de komende periode nog een beroep op de vrije begrotingsruimte in de bestuursperiode gedaan zal moeten worden. Hierbij kan gedacht worden aan ontwikkelingen binnen projecten, zoals Gebiedsontwikkeling Oostelijke Langstraat, circulaire economie (Green Chemistry Campus) en transformatieopgaven/woningbouw, waarop we u eerder geattendeerd hebben.

Uitgewerkte voorstellen voor een beroep op de vrije begrotingsruimte zullen wij via een apart statenvoorstel of gebundeld in het statenvoorstel bij de begroting aan uw staten voorleggen. Voordat voor specifieke onderwerpen een beroep op de vrije begrotingsruimte wordt gedaan, zullen wij conform afspraak eerst de financiële afwegingsladder doorlopen om te onderzoeken of niet anderszins dan via een beroep op vrije begrotingsruimte in de dekking voorzien kan worden.

5.4 Procesplanning en vertrekpunten 'schoon opleveren'.

In de begroting 2022 hebben wij aangegeven als college de verantwoordelijkheid te voelen om de winkel zo achter te laten als dat je hem zelf wilt aantreffen; geen losse eindjes of lijken in de kast. Met andere woorden we willen 'schoon opleveren'.

In het verleden zijn diverse taken op enig moment als een tijdelijke taak opgepakt en ook tijdelijk gefinancierd, bijvoorbeeld uit bestuursakkoord- of investeringsagendamiddelen. In veel gevallen is de taakuitvoering daarna verlengd en is daarbij nogmaals in tijdelijke dekking voorzien. Een deel van de tijdelijk gefinancierde taken zijn zo in de loop van de tijd praktisch gezien structurele taken geworden. Doordat er altijd ruimschoots incidentele middelen ter beschikking stonden, vormde dit tot voor kort geen probleem. Gelet op de teruglopende financiële middelen is het echter onwenselijk en op termijn ook onmogelijk om deze vorm van financiering van structureel geworden taken voort te zetten. Dit zou in de toekomst leiden tot financiële tegenvallers.

Om een betrouwbare overheid en een aantrekkelijke werkgever te zijn en te blijven, willen we dit voorkomen. Daarom zijn we een proces van 'schoon opleveren' gestart. Hierbij kijken we welke structureel geworden taken in onze begroting nog incidenteel gefinancierd zijn en op welk niveau deze taken structureel voortgezet moeten worden. In deze Perspectiefnota presenteren we hiervoor een afwegingsladder op basis waarvan we een voorstel zullen ontwikkelen om te bepalen welke tot nu toe tijdelijk gefinancierde taken we van structurele dekking zullen voorzien. Bij de meerjarenbegroting 2023-2026 zullen wij uw staten een voorstel doen voor structurele financiering van deze taken.

Eerder hebben wij aangegeven dat we van de structurele vrije begrotingsruimte na deze bestuursperiode € 45 miljoen per jaar willen reserveren voor een nieuw bestuursakkoord, zodat een nieuw bestuur ook nog financiële ruimte heeft om nieuwe ambities te realiseren. Dat betekent dat er – gegeven het actuele beeld van de structurele vrije begrotingsruimte – ca. € 20 miljoen beschikbaar is voor 'schoon opleveren' en voor eventuele andere besluiten met een doorwerking op de vrije begrotingsruimte na deze bestuursperiode.

Als voorbeelden hiervan zijn in de begroting 2022 de volgende onderwerpen genoemd:

Uitvoeringskosten/organisatiekosten (OKB):

- a. capaciteit Energie,
- b. CIO-office en ICT,
- c. uitvoeringskosten Europese programma's

Indexatiesystematiek:

- d. investeringskredieten (o.m. beheer en onderhoud infrastructuur),
- e. uitvoeringsorganisaties (Omgevingsdiensten, gesubsidieerde instellingen)

Deze onderwerpen zullen in ieder geval meegenomen worden in de afweging van 'schoon opleveren'.

Alle tijdelijk gefinancierde taken structureel doortrekken en het afdekken van structurele lasten van deze bestuursperiode nog te nemen besluiten vraagt een veelvoud van het beschikbare bedrag van € 20 miljoen. Keuzes maken en prioriteiten stellen is hier dus onvermijdelijk. Om dat proces te faciliteren hebben wij een afwegingsladder ontwikkeld (zie bijlage 2). Door de afwegingsladder te doorlopen, worden de onderwerpen die uiteindelijk in aanmerking komen voor structurele financiering in het kader van 'schoon opleveren' getrechterd.

Bijlage 1. Stand van zaken invulling bezuinigingstaakstelling per begrotingsprogramma.

In onderstaande tabel is aangegeven wat op dit moment de stand van zaken is ten aanzien van de invulling van de bezuinigingen.

Begrotings-programma	Bedrag (x € 1mln)	Jaar	Stand van zaken
Bestuur en veiligheid	€ 0,55	2025	De invulling vindt plaats bij de organisatieonderdelen Kwaliteit Openbaar Bestuur, Ondersteuning bestuur en management en Kabinet. De invulling is in voorbereiding waarbij ook aandacht is voor de wijze waarop PS hier in of voorafgaand aan de 2 ^e bestuursrapportage 2022 geïnformeerd zal worden.
Ruimte en wonen	€ 1,02	2025	De taakstelling wordt ingevuld door het neerwaarts bijstellen van het structurele budget voor Werklocaties met € 1,02 mln per jaar vanaf 2025. Deze bijstelling wordt verwerkt bij de 1ste BURAP 2022.
Water en bodem	€ 0,55	2025	Structurele invulling vanaf 2025 is vastgesteld bij statenvoorstel 71/21 Regionaal Water en Bodemprogramma 2022-2027 d.d. 3 december 2021. Deze besluitvorming wordt via een begrotingswijziging bij de eerste bestuursrapportage 2022 in de meerjarenbegroting verwerkt.
Natuur en milieu	€ 10,42	€ 10 mln 2024; € 0,42 mln 2025	Wordt meegenomen in op te stellen beleidskader en uitvoeringsagenda Natuur (Q2 2022).
Economie	€ 2,11	2025	Wordt meegenomen in de evaluatie van het 'Economisch programma 2012-2020' en de doorkijk die op basis daarvan gemaakt wordt naar de periode tot 2030 (eind Q1/begin Q2 2022).
Energie	€ 0,01	2025	Wordt in mindering gebracht op de vanaf 2025 beschikbare structurele budgetten.

Begrotings-programma	Bedrag (x € 1 mln)	Jaar	Stand van zaken
Mobiliteit	€ 7,17	2025	In de programmering Mobiliteit 2022 is het voornemen aangekondigd de taakstelling ten laste van de reserve Verkeer & Vervoer te brengen. Een voorstel hiervoor zal uiterlijk bij de programmering Mobiliteit 2023 (Q3 2022) voorliggen en via de 2e bestuursrapportage 2022 verwerkt worden.
Vrije tijd,	€ 1,30	2023	Structurele invulling vanaf 2023 resp.
cultuur, sport,	€ 0,19	2025	2025 voor € 5,9 mln aangegeven in
erfgoed	€ 5,70	2023	statenmededeling "Invulling geven aan onze
Samenleving			maatschappelijke opgave leefbaarheid als onderdeel van het samenbindende thema Brede Welvaart" en in het Beleidskader Vrije tijd, Cultuur en Sport 2021-2022. Middels de statenmededeling Verkenning NSOB (feb 2022) is een structurele taakstelling binnen Erfgoed aangegeven van € 550.000 vanaf 2023. De resterende de taakstelling van € 775.000 (€ 585.000 vanaf 2023 en € 190.000 vanaf 2025) wordt ingevuld op basis van het nog vast te stellen Beleidskader Levendig Brabant 2030 (voorzien eind 2022). Ter overbrugging hiervan is de resterende taakstelling voor jaarschijf 2023 (€ 585.000) ingevuld door inzet van bestuursakkoordmiddelen.

Bijlage 2. Afwegingsladder 'schoon opleveren'

Afwegingsladder

1. Moet de tijdelijk gefinancierde taak voortgezet worden of kan de taakuitvoering afgebouwd worden?
➡ indien afgebouwd, geen 'schoon opleveren'.
2. Is de voort te zetten taak een (relatief klein) onderdeel van een omvangrijker beleids-/begrotingsprogramma of vormt de taak de kern/het grootste deel van een beleids-/begrotingsprogramma?
 - a. Indien de voort te zetten taak een (relatief klein) onderdeel vormt van een omvangrijker beleids-/begrotingsprogramma dan wordt de structurele dekking voor voortzetting van de taak gezocht door prioriteitstelling binnen de voor dat beleids-/begrotingsprogramma beschikbare structurele middelen.
➡ geen beroep op structurele vrije begrotingsruimte.
 - b. Indien de voort te zetten taak de kern/het grootste deel van een beleids-/begrotingsprogramma vormt (waarvoor dus geen/vrijwel geen structurele middelen beschikbaar zijn),
➡ nader af te wegen ihkv 'schoon opleveren'.
3. Indien de taak in aanmerking komt voor de nadere afweging in het kader van 'schoon opleveren', moet en kan over structurele financiering hiervan bij de begroting 2023 een besluit worden genomen of kan de voorbereiding van een dergelijk besluit ook meegenomen worden bij de onderhandelingen over een nieuw bestuursakkoord?
Taken over de structurele financiering waarvan bij de begroting 2023 een besluit moet worden genomen:
➡ nader uit te werken ihkv 'schoon opleveren'.
4. Deze taken komen in het vervolgtraject in aanmerking voor nadere uitwerking in het kader van 'schoon opleveren'. Inschatting is dat volledige voorzetting van deze taken nog steeds meer structurele middelen vraagt, dan er beschikbaar is. Daarom als vervolgstap om voor deze taken in een aantal scenario's uit te werken wat het gewenste niveau van taakuitvoering is dat we structureel willen handhaven (en financieren)? Belangrijk element in de verdere afweging en daarmee in de onderbouwing van de noodzaak om de taak voort te zetten, is of het al dan niet onderdeel uitmaakt van een provinciale kerntaak.
➡ overzicht van taken met scenario's.
5. Op basis van het overzicht van voort te zetten taken en daarbij uitgewerkte scenario's werken GS – binnen de financiële kaders – een voorstel voor de begroting 2023 uit.

Brabantlaan 1
Postbus 90151
5200 MC 's-Hertogenbosch
Telefoon (073) 681 28 12
Fax (073) 614 11 15
www.brabant.nl